

Rolul jocurilor de percepție, atenție și memorie în dezvoltarea conștiinței fonologice la copiii preșcolari și școlari de vârstă mică

The role of perception, attention and memory games in developing the phonological awareness for preschool and school age children

Ramona Karola KOVACS¹

Abstract

The topic of phonological awareness and instrumental skills has been of interest to various researchers who have established assessment and intervention programs as early as 5 decade ago, providing models of educational and therapeutic practice that help children with language disorders, hearing disabilities and predisposition to difficulties to write and read.

It is highlighted that there is no flexibility in the manipulation of phonological units if spatial and temporal orientation abilities are affected, if there is an attentional deficit that affects the encoding and updating of knowledge related to auditory and verbal memory in daily communication.

The role of phonological awareness and instrumental skills related to language development in academic performance is the reason for these researches that show the importance of early identification of speech and language disorders in the last year of kindergarten respectively in the first year of preparatory class in order to apply game methods that can improve language structure and can prevent learning difficulties.

The present research aims to reveal aspects regarding of phonological awareness, instrumental abilities and the role of activities that has an impact on the development of language structure that can be made with the help of my own working program called "Detectivul cu urechi lungi (The Detective with long ears)" and working materials aimed at developing the processes of perception, attention and memory.

Keywords: Phonological Awareness, instrumetal skills (perception, attention, memory) rhymes, syllabes, phonemics, early intervention, language disorder

Conștiința fonologică - implicațiile ei asupra dezvoltării limbajului oral și a achizițiilor de scris citit

Literatura de specialitate susține faptul că de cele mai multe ori conștientizarea fonologică a fost în mod tipic legată de procesul de citire. Termenul a provenit din cercetările timpurii care au indicat faptul că înțelegerea structurii sunetului unui cuvânt le poate permite copiilor să decodeze cuvântul tipărit.

Pentru a putea achiziționa abilități bune de lexie, copilul trebuie să devină conștient de folosirea unităților fonologice care în etapa abecedară se vor transpune în scris în unități grafemice.

Mulți cercetători și practicieni prin observațiile realizate de-a lungul timpului au ajuns să formuleze astfel o idee importantă în ceea ce privește etapa de achiziție a scris-cititului. Cititul este un comportament complex influențat de numeroși factori lingvistici, cognitivi și sociali. Cu toate acestea, în ciuda complexității sale, lectura trebuie văzută ca dependentă în mare măsură de cunoașterea limbii vorbite, susține Gillon.

Fără o formă de limbaj, lectura existentă nu ar putea evolua!

Discuțiile și ipotezele realizate în urma studiilor de cercetare au demonstrat nevoia parcurgerii unor etape în

programele concepute care au ca și scop sporirea abilităților de conștientizare fonologică ale copiilor de vârstă școlară mică care prezintă tulburări de limbaj vorbit, care ar trebui să conducă la îmbunătățirea capacității de recunoaștere a cuvintelor și, în cele din urmă, la îmbunătățirea înțelegerii lecturii.

Atât practica din cadrul cabinetelor logopedice cât și studiile realizate pe copiii cu tulburări de limbaj vorbit, s-a scos în evidență faptul că aceștia efectuează slab sarcina de segmentare a fonemelor, întâmpinând dificultăți de analiză, secvențiere și la nivelul percepției ordinii sunetelor din cuvinte. (Leitao, Hogben și Fletcher, 1997, Webster & Plante, 1992). Greșelile realizându-se prin omitere de sunete, silabe, părți ale unui cuvânt lung, substituire de sunete sau chiar redarea unui nou cuvânt.

În plus, acești copii ar putea să nu înțeleagă regulile de conversie grafem-fonem, așa cum este evidențiat de dificultatea lor de a citi non cuvinte (Bird și colab., 1995)

Frecvent putem constata că în practica logopedică se lucrează prin metode specifice pentru a rezolva deficiența fonologică a copilului, concentrându-se în cea mai mare parte pe îmbunătățirea articulației și inteligibilității vorbirii și mai puțin pe dezvoltarea conștiinței fonologice.

Prin integrarea în cadrul intervenției a conștiinței fonologice cu elemente de corectare a sunetelor afectate se poate viza indirect asimilarea de cunoștințe de conștientizare fonologică, chiar dacă în același timp acordăm o atenție copilului

care este concentrată pe articularea sunetelor izolate, în silabe, în cuvinte.

Cu toate acestea, capacitatea de a accesa în mod conștient informații despre structura sonoră a limbajului vorbit poate să nu fie explicită pentru copil prin prisma capacităților de înțelegere a vârstei de dezvoltare și a limitelor impuse de tulburarea de vorbire.

Un element critic legat de achiziția lecturii poate fi insuficient dezvoltat în procesul de intervenție dacă nu se acordă o importanță celor două componente, cea ortofonică și cea de dezvoltare a conștiinței fonologice.

Dodd și colab. (1995) au descris modul în care copiii care au fost tratați cu succes pentru tulburarea lor fonologică expresivă și care au întrerupt procesul de intervenție au avut rezultate slabe în ceea ce privește procesarea fonologică întâmpinând dificultăți în dezvoltarea achizițiilor de scris-citire, deoarece în cadrul intervenției s-a omis integrarea componentelor care pun accent pe dezvoltarea laturii de conștientizare fonologică.

Accentul în cadrul programelor de intervenție se pune pe îmbunătățirea abilităților de conștientizare fonologică a copilului, dar copilul primește și practică în producția de vorbire și aude modele clare de articulare corectă a sunetului și a cuvintelor.

În literatura de specialitate Morais (1991) susține ideea că această conștiință fonologică reprezintă o punte de legătură între limbajul oral și cel scris.

Literatura de specialitate în toată această perioadă a acumulat date care îi susțin importanța. Morais (1991) susține că această

conștiință fonologică este abilitatea cognitivă de reprezentare și manipulare a unităților fonologice care permit analiza fluxului sonor pentru codarea lui în scris atât la modul general pentru înțelegerea principiului alfabetic cât și la modul particular, pentru redarea secvențială a fonemelor într-o serie spațio-temporală.

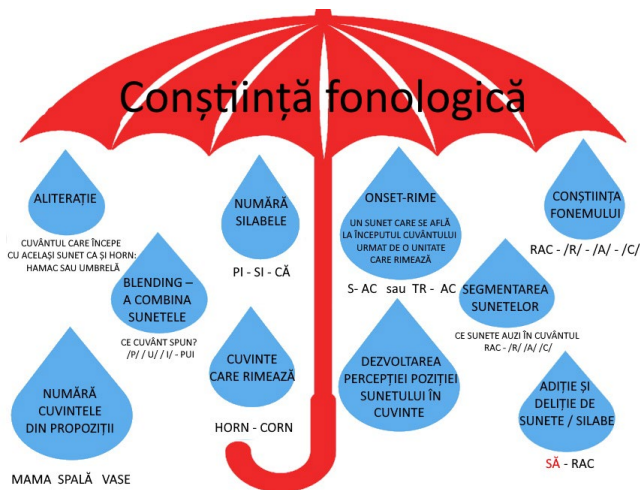

Fig. 1 - -Structura conștiinței fonologice

Nivele ale componentelor conștiinței fonologice

Høien Lundberg, Stanovich & Bjaalid, (1995) Muter, Hulme, Snowling, & Taylor, (1997) Sthal & Murray, (1994) Treiman & Zukowsky, (1991) au indicat cum conștientizarea fonologică reprezintă o abilitate pe mai multe niveluri care au capacitatea de a descompune cuvintele în unități mai mici.

Parcurgând un program de intervenție individualizat, copilul care prezintă tulburări de vorbire începe să își modifice conștiința fonologică care treptat devine explicită, intenționată și formală astfel încât să manipuleze cu ușurință componenta fonemului, silabei și a rimei.

1. Conștiința silabei

Silabele fac parte din conștientizarea fonologică, ele reprezentând elementele de bază ale cuvintelor!

Silaba reprezintă cea mai mare unitate pur fonologică!

În cadrul programelor de intervenție activitățile de conștientizare a silabei modelează conștiința fonemică, copiii reușind să dezvolte atât percepția sunetelor din silabe cât și absența silabelor din anumite cuvinte.

2. Conștiința rimei

În literatură, rima este definită ca reprezentând identitatea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată. Rima face să coincidă din punct de vedere fonetic silabele de la sfârșitul celor două versuri sau în anumite cazuri chiar a mai multor versuri.

Majoritatea cititorilor asociază rima cu poezia, deoarece ritmul rimic este cel care oferă muzicalitate poeziei sau cântecelor. O funcție a rimei este că aceasta grupează versurile în strofe indicând sfârșitul fiecărui vers.

Prin repetarea constantă a strategiilor didactice de dezvoltare a conștiința rimei cu scopul

de a automatiza procesul de percepție a rimei, prin expunerea copiilor la cântece, poezii, în programele de intervenție timpurie, putem modela abilitățile copilului care duc la dezvoltarea percepției sunetelor de la sfârșitul fiecărui cuvânt și identificarea perechilor de cuvinte care rimează, atât izolat cât și din cadrul unor propoziții.

3. Conștiința fonemică

Conștiința fonemică reprezintă abilitatea de a percepe, reprezenta și manipula fonemele care intră în componenta cuvintelor.

Conștientizarea fonemică este capacitatea de a recunoaște auditiv și manipula sunetele individuale în cuvinte.

În cadrul programelor de intervenție se poate facilita procesul de pregătire pentru citire într-un mod adecvat dezvoltării, oferind copiilor oportunități de a înțelege relația între sunete și cuvinte, spre deosebire de prezentare unor concepte izolate.

Obiective și ipoteze

Obiectiv general

Evaluarea componentelor conștiinței fonologice, a capacităților instrumentale și a componentelor limbajului la copiii preșcolari și școlari de vârstă mică.

Obiective specifice

O1. Adaptarea unui program de intervenție individualizat care să stimuleze atât componentele conștiinței fonologice cât și a sunetelor afectate.

O2. Adaptarea în programul de intervenție a unor fișe care să dezvolte percepția sunetului, a silabei și a cuvântului la copiii cu tulburări de limbaj.

O3. Adaptarea unor fișe pentru stimularea atenției și memoriei vizuale și auditive în programul de intervenție individualizat cu sunetul afectat.

Ipoteza

Dacă participanții la studiu au abilități reduse ale conștiinței fonologice, a capacităților instrumentale și se observă

prezența tulburărilor de limbaj, prin aplicarea programelor de intervenție se pot cizela capacități necesare perioadei de școlaritate.

Descrierea grupului de participanți

Am selectat un grup de 5 participanți cu vârsta cuprinsă între 5 și respectiv 7 ani, diagnosticați cu tulburări de limbaj, cu abilități reduse de conștiință fonologică și capacități instrumentale afectate. 4 subiecți care frecventează grădinița în limba română, respectiv un subiect este înscris la clasa pregătitoare linia de predare, germană. Distribuția pe sexe este următoarea 2 fete și 3 băieți.

Copiii provin din medii diferite, locuiesc împreună cu familiile lor, unii având alți membri ai familiei care au beneficiat de intervenție logopedică.

Copiii sunt de naționalitate română și religie ortodoxă.

Ședințele de evaluare au fost în număr de 3 sau 4 în funcție de modul de colaborare al copilului și de starea lui de sănătate. În prima ședință am aplicat un interviu părintelui pentru colectarea de date anamnestice, iar în timpul rămas am aplicat un test pentru a vedea nivelul de dezvoltarea a vârstei limbajului, adaptat după proba lui Alice Descoedres. În următoarele ședințe am aplicat proba Sindelar pentru evaluarea capacităților instrumentale, o proba cu Cuvinte paronime, un alfabetar și o probă pentru a observa nivelul de dezvoltare al Conștiinței Fonologice, elaborată de doamna Hațegan Carolina.

Pe parcursul evaluării am urmărit indici verbali și comportamentali ai fiecărui subiect în parte. Toți au dat dovadă de

curiozitate și simțeau nevoia de confirmare a sentimentului de reușită aruncându-mi câte o privire pe foaia de observații sau privind ecranul cu rezultate. Părinții prezenți pe parcursul procesului de evaluare dar și de intervenție au fost părtași la conștientizarea complexității procesului de reabilitare a vorbirii, a componentelor conștiinței fonologice și a capacităților instrumentale.

Descrierea probelor de evaluare

Observația

Observația reprezintă o deprindere care presupune captarea comportamentelor semnificative ale participantului. Cu ajutorul acestei metode se obțin informații esențiale despre copil, observația desfășurându-se cu un scop clar și precis. Pe parcursul observației se parcurg două etape, prima se referă descrierea comportamentului copilului iar a doua etapă se referă la interpretarea comportamentelor observate.

În cadrul prezentei cercetări am folosit metoda jurnalului (informal) în care la sfârșitul fiecărei ședințe avute cu fiecare copil în parte, descriam observațiile personale cu ajutorul termenilor verbali, comportamentali și cognitivi, pentru a putea fi cât mai obiectivă și precisă în planificarea intervenției care să modifice atât componentele afectate dar să implice și reguli de comportament care să ajute la parcurgerea eficientă a procesului de recuperare.

Interviul

Interviul reprezintă o metodă de colectare a unor informații de la părinte care are rol în depistarea factorilor care au intervenit în procesul de dezvoltare al copilului fiind

de ajutor în desfășurarea procesului de evaluare și intervenție terapeutică. Rolul interviului este unul explorator, fiindu-i de ajutor celui care îl folosește pentru a reuși să își contureze o idee despre dificultățile cu care se confruntă participantul.

Primul interviu a fost unul structurat într-un ghid care cuprinde un set de întrebări predefinite preluat din cartea *Examinarea complexă a tulburărilor de limbaj*, care l-am aplicat la prima noastră întâlnire părintelui care mi-a oferit informațiile necesare pentru completarea datelor importante pe care le voi folosi în scop terapeutic.

Proba pentru cunoașterea vârstei psihologice a limbajului, adaptată după Alice Descoedres

Această probă reprezintă un instrument important în evaluarea vârstei limbajului fiind un bun predictor în stabilirea unui diagnostic și planificarea unui program de intervenție individualizat în funcție de nevoile participanților la studiu.

Aceasta cuprinde 7 probe: 1) Proba cu obiecte și imagini, 2) Completarea lacunelor din textul vorbit, 3) Repetarea de numere, 4) Cunoașterea a 6 materii, 5) Contrarii fără obiecte și imagini, 6) Denumirea a 10 culori și 7) Cunoașterea sensului verbelor.

Are atașată o fișă pentru calcularea vârstei limbajului.

Albumul logopedic -probă de evaluare a pronunției

Am utilizat albumul logopedic din cartea *Examinarea complexă a tulburărilor de limbaj*, care a reprezentat un instrument de mare ajutor folosit în evaluarea tulburărilor de limbaj, acesta fiind format

dintr-o serie de imagini care au fonemele limbii române în cele trei poziții coarticulatorii: poziție inițială, poziție mediană și poziție finală.

În contextul tulburărilor de pronunție, utilizarea albumului logopedic devine necesară pentru a observa modul în care copilul articulează cuvintele iar anumite sunete pot fi substituite, distorsionate, omise iar în anumite situații se observă cum pronunția copilului este neinteligibilă sau se constată că vocabularul foarte slab dezvoltat.

Folosirea albumului logopedic ajută la stabilirea planului de intervenție și abordarea sunetelor afectate în ordinea apariției acestora în vorbire.

Proba cu paronime

Această probă oferă informații despre nivelul de percepție a sunetelor respectiv despre capacitatea de discriminare a copilului, paronimele fiind cuvinte asemănătoare ca formă, dar cu înțeles diferit.

Discriminarea auditivă este un proces important care dezvoltată la copiii mici prin programe specifice de intervenție este esențială pentru prevenția achizițiilor de scris-citit.

Indiferent de vârsta la care copilul începe alfabetizarea, la fel ca în cazul identificării sunetelor care compun cuvintele, educarea timpurie a auzului aduce doar beneficii. Iar exercițiul de discriminare a sunetelor din imaginii cu perechi de cuvinte reprezintă o pregătire suplimentară pentru dezvoltarea percepției auditive și achiziția ulterioară a scris-cititului.

Programul Sindelar de evaluare și intervenție la copiii cu dificultăți de învățare

Acest program este unul complex deoarece oferă posibilitatea observării capacităților instrumentale precum atenția, percepția și memoria care sunt componente importante în procesul de învățare.

Proba are ca scop evaluarea următoarelor capacități: atenție vizuală, atenție acustică, percepție vizuală, percepție acustică, memorie vizuală, memorie verbal-acustică, cuplare intermodală, percepție serială, motricitate verbală, coordonare vizuo-motorie, orientare spațială.

Prin evaluarea capacităților descries anterior se ajunge la identificarea elementelor de bază ale dificultăților de învățare. Structura programului Sindelar cuprinde atât probe verbale cât și probe non-verbale și fișe de lucru pentru rezolvarea unor cerințe tip creion-hârtie.

Interpretarea rezultatelor se realizează cu ajutorul diagramei arborelui colorându-se numărul crengilor. Partea crengilor care rămâne necompletată este cea care trebuie inclusă în programul de intervenție.

Eminus.pl

Această platformă este una multilinguală și are ca și scop evaluarea componentelor conștiinței fonologice, oferind posibilitatea de a observa componentele care pot fi implicate în depistarea tulburărilor de scris-citit.

Proba are ca scop evaluarea următoarelor capacități: reproducerea de pseudocuvinte, conștiința fonologică a cuvintelor spuse pe silabe, conștiința

fonologică care desparte în silabe cuvinte pe care le aude, conștiința fonologică a cuvintelor care încep cu un anumit sunet, producția lexicală, comprehensiunea lexicală, producție morfosintactică, comprehensiune morfosintactică, numire rapidă, sarcină de comprehensiune a unei povești sociale și desen.

Structura acestei platforme este una cu suport auditiv, vizual și scris.

Interpretarea datelor se realizează cu ajutorul scorurilor obținute de copil la fiecare sub probă. În partea de intervenție individualizată se vor propune activități care să contribuie la dezvoltarea componentelor conștiinței fonologice.

Concluzii

Cercetarea calitativă prezentă, a fost concepută din dorința de a crea un program complex pentru dezvoltarea conștiinței fonologice îmbinat cu introducerea în structura acestuia a sunetului care urma să fie corectat, dar în același timp a fost structurat etapizat și în vederea stimulării proceselor de percepție, atenție și memorie care intervin în cadrul proceselor de învățare încă de la o vârstă fragedă.

Cercetarea prezentă evidențiază importanța confecționării materialelor didactice care pot fi aplicate în programul de intervenție și care să evidențieze relația care există între tulburarea de limbaj, componentele conștiinței fonologice și a capacităților instrumentale atât la copiii preșcolari cât și la cei de vârstă școlară mică.

Ipotezele propuse s-au regăsit în cele cinci studii pe care le-am detaliat, ajungând la următoarele concluzii:

În urma evaluării participanților la acest studiu, în cazul a doi dintre aceștia depistarea timpurie a tulburărilor de limbaj cu componente ale conștiinței fonologice și a capacităților instrumentale afectate, a reprezentat un predictor pentru predispoziția acestora spre dificultățile de învățare.

Includerea participanților în programe de intervenție individualizate a contribuit la ameliorarea tulburărilor de limbaj, observându-se un progres pe care copiii îl au în dezvoltarea și îmbunătățirea componentelor conștiinței fonologice și a capacităților instrumentale.

Elaborarea programului complex de dezvoltare a conștiinței fonologice, de corectare a tulburării de limbaj și de stimulare a proceselor de percepție, atenție și memorie, aplicat sub formă ludică, a adus îmbunătățiri atât la nivelul limbajului receptiv cât și la nivelul limbajului expresiv, oferind posibilitatea copiilor de a face față cerințelor programei educaționale.

Activitatea de depistare din ultimul an de grădiniță, oferă posibilitatea identificării copiilor care pot prezenta predispoziții spre dificultăți de învățare, observându-se în cadrul programelor de intervenție cum tulburările achizițiilor de scris - citit pot avea consecințe asupra structurării limbajului oral.

Acest studiu calitativ care evidențiază rolul jocului în dezvoltarea conștiinței fonologice, a capacităților instrumentale și îmbunătățirea tulburărilor de limbaj la copiii preșcolari și școlari de vârstă mică, are și anumite limite. Din cauza numărului mic de participanți nu pot să fac o generalizare a ipotezelor propuse.

Rezultatele obținute datorate numărului mic de participanți, nu pot contribui suficient la înțelegerea fenomenului studiat.

Acest studiu calitativ ar putea lua o nouă formă de cercetare prin adaptarea programelor de antrenament bazate pe dovezi științifice în însușirea cu succes a citirii și a scrierii la copiii din ciclul primar, ținând cont de dovezile științifice care arată cum conștiința fonologică poate reprezenta un factor de identificare a predispozițiilor spre dificultăți de învățare.

Bibliografie

- Gail, T. G. (2018). *Phonological Awareness, Second edition, From Research to Practice*. New York: Editura The Guilford Press
- Gabriela, P. D. (2019). *Gramatica Limbii Române pentru gimnaziu*. București: Editura Univers Enciclopedic Gold
- Adrian, C., Georgeta, C. (2009). *Limba română: o gramatică sintetică pentru învățământul preuniversitar*. București, Editura Grupul Editorial Art
- Carolina, B.H. (2016). *Logopedia – Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise*. București: Editura Trei
- Carmen, D., Adrian, R. (2019). *Intervenții psihopedagogice în tulburările specifice de învățare: Învățăm fonologic – program structurat de antrenament al conștiinței fonologice bazat pe dovezi științifice*. Iași: Editura Polirom
- Laura, V.P., Lavinia. C. (2012). *Dezvoltarea memoriei de lucru: Exerciții pentru preșcolari și școlari*. Cluj – Napoca: Editura ASCR
- Adrian R. (2015). *Psihopedagogie specială: modele de evaluare și intervenție*. Iași: Editura Polirom
- Maria. A. (2002). *Logopedie*. Cluj Napoca; Editura Presa Universitară Clujană
- Atkinson & Hilgard (2005). *Introducere în psihologie: ediția a XIV -a*. București: Editura Tehnică
- H. Rudolf. S., (2010). *Introducere în psihologia copilului*. Cluj -Napoca: Editura ASCR
- Aliza. A., Sabina. D., Nicolae. B., (2006). *Marele dicționar al psihologiei: Larousse*, București: Editura Trei
- Ecaterina. N., (2016). *Dicționar explicativ școlar: ediția a 8-a*. București: Editura Steaua Nordului, pag 233
- Horațiu. C., Ion. A., (2018). *Pedagogia jocului și a activităților ludice*. București: Editura Didactică și Pedagogică
- Constantin. P., Nicolae. T., (1969) *Caiet de pedagogie medicală. Tulburări de limbaj și integrarea școlară*. București. Institutul de Științe Pedagogice
- Adriana. B., (2002). *Metodologia cercetării calitative*. Cluj -Napoca: Editura Presa Universitară Clujană
- Teresa, U.(2010). *Efectul instruirii silabelor asupra conștiinței fonologice la copiii preșcolari*. Accesat la data de 11.iunie.2023 de pe pagina
- Gail. G. (2000). *Calitatea intervenției conștientizării fonologice la copiii cu tulburări de vorbire*. Accesat la data de 13.iulie.2023
- Barbara. W. A., (2001). *Conștientizarea fonemică și copiii mici*. Accesat la data de 19.iulie.2023

- Neda. M., Mile. V., (2017). Conștientizarea rimei la preșcolari, la copii cu tulburări de limbaj și fără tulburări de limbaj. *Croatia Journal of Education*. Vol 20. pg 237 -257.
<https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.2481>
- Sarah. E. A. K., Emilie. B., (2017). Rime ritmice pentru stimulare conștientizarea fonologică în cazul copiilor dezavantajați din punct de vedere social. *Journal Mind, Brain and Education*. Vol 11. Pg 181 – 189
<https://doi.org/10.1111/mbe.12148>
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/mbe.12148>
- Hugh. W. C., (1993). Relația dintre tulburări de limbaj și dificultăți de citire. *Journal of speech and hearing research*. Pg 948 – 958
 DOI: 10.1044/jshr.3605.948 · Source: PubMed
- Lisa. A. Pufpaff., (2009). Un continuum de dezvoltare al abilităților de sensibilitate fonologică. *Psychology in the Schools*. Vol 46(7). Pg 679 – 691
 DOI: 10.1002/pits.20407
- Shannon L. M. H., Howard. C. N. (2014) Percepția vorbirii ca proces cognitiv activ. *Frontiers System Neuroscience*. Vol 8. Article 35
<https://doi.org/10.3389/fnsys.2014.00035>
- Charles. S., Valerio. S., (2010) Percepția vorbirii ca proces cognitiv activ. *Oxford Handbook of Auditory Science: Hearing*. pp.249-270.
<http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199233557.013.0011>
- https://www.researchgate.net/publication/n/259562216_Auditory_attention
- Ellen. W., Bart. B., Pol. G., Inge. Z. (2012) Procesarea auditivă și percepția vorbirii la copii cu specific tulburări de limbaj: relații cu limbajul oral și abilitățile de alfabetizare. *Resarch in Developmental Disabilities*. Pg. 635-634
<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.11.005>
- Bamiou. D. E., Musiek. F. E., Luxon L. M., (2001). Etiologia și prezentările clinice ale tulburări de procesare auditivă — o revizuire. *Archives of Disease in Childhood*. pg 361-365
<http://dx.doi.org/10.1136/ad.85.5.361>
- Randall. W. E., Dorothy. S. F., Linda. H. R., (1981). Se dezvoltă memoria ecoică. *Journal of Experimenting Child Pshycology*. Vol 32. Pg. 459 -473
[https://doi.org/10.1016/0022-0965\(81\)90108-9](https://doi.org/10.1016/0022-0965(81)90108-9)
- Carolina. B. H., (2019) TALK - Language and literacy curriculum for pre-schoolers and school-agechildren: a programme to improve inclusion, scholastic achievement and social well-being (TALKCHIL). *Revista Română de Terapie a Tulburărilor de Limbaj și Comunicare.*, V. Nr 1.
 DOI:10.26744/rtrtlc.2019.5.1.02
- Cristina. V., (2016) Direcții de abordare a abilităților instrumentale la școlarul mic cu dizabilități intelectuale - studiu de caz. *Revista Română de Terapie a tulburărilor de Limbaj și Comunicare.*, Revista_II_2.cdr

¹. Profesor logoped, CJRAE Mureș

E-mail: krk2286@yahoo.com